

foto: Nadine Maas

'Ik bewonder uw werk', zegt Barbara Visser ter begroeting, 'en ben benieuwd naar uw expositie. In zekere zin kruisen onze artistieke wegen zich. Ik ben begonnen als visueel kunstenaar, met installaties in museumruimtes, maar richt me momenteel op films voor in de zaal of op televisie. Terwijl uw werk hier nu in een museumopstelling is geplaatst.' 'Uw film begint veelbelovend', stelt Jørgen Leth vast. 'Heldere tinten, een prikkelende premisse. Zodra ik ben afgekickt van acht uur per dag als jurylid films bestuderen, zal ik de uwe in alle rust gaan kijken.'

KUNST EN BEDROG

Visser's film gaat over de Nederlandse fraudeur Clemens Kahman. 'Oplichters hebben me altijd geboeid', vertelt Visser. 'In hun creatie van een schijnwereld zijn ze in zekere zin verwant aan kunstenaars. Met Clemens kreeg ik een ideaal personage in de schoot geworpen. Als freelancer kende ik het fonds dat hij heeft getild, maar ik kende hem niet persoonlijk.

Net als iedereen die bij het fonds betrokken was, heb ik wel eens een brief van hem ontvangen. Clemens was uiterst secuur en vasthoudend, allesbehalve een avontuurlijke geest. Dus het was voor ons allen een raadsel wat er in hem gevaren kan zijn. Toch moet hij zijn zwendeloperatie nauwgezet en lang van tevoren hebben gepland. Het is ongetwijfeld een fantasie van veel kantoorclerken op een dag door de muren van hun grijze bestaan te breken, maar vrijwel niemand voert zoiets daadwerkelijk uit. Dat maakt Clemens zo bijzonder, zo dubbel. Dat hij in een omgeving werkte die gelieerd was aan het artistieke milieu, heeft wellicht iets in hem losgemaakt. Hij had een fascinatie met kunstenaars, die alles in de waagschaal stellen om hun droom na te jagen en genoeg nemen met een ongeregeld inkomen, in ruil voor vrijheid. Een boekhouder bevindt zich in een totaal tegenovergestelde situatie: gebonden aan regelmaat en regeltes, en heel veel zekerheid. De confrontatie met die andere wereld moet

bij hem, op midlife-leeftijd gescheiden van z'n vrouw, een schakelaar hebben omgezet.'

LIST EN BEDROG

Jørgen Leth, die naast zijn artistieke activiteiten al vijfentwintig jaar de Tour de France commentarieert voor de Deense televisie en in 1976 de klassieke wielersportfilm *A Sunday in Hell* maakte, over de voorjaarskoers Parijs-Roubaix, is als kenner van het wielermeter vertrouwd met list en bedrog: 'Een goede wielrenner moet de kluit een beetje bedonderen. Dat begint met het veinzen van vermoeidheid, waardoor een renner niet te lang op kop hoeft te rijden, om vervolgens in de sprint zijn afgematte vluchtmakkers af te troeven. Of de combines, de vraag wie met wie in de slag zit. Dat is niet irritant maar interessant. De verontwaardiging over het gebruik van prestatiebevorderende middelen verbaast me dan ook. Voor mij bederven al die dopingverhalen de sport helemaal niet. Wielrennen is een verhaal dat zich voor

‘IK PROBEER ZO VEEL MOGELIJK LOS TE LATEN’

De Deense renaissanceman Jørgen Leth en de Nederlandse filmmaker Barbara Visser delen een interesse voor bedrog, een menselijke gedraging die raakt aan het kunstenaarschap. Leth (1937) zit dit jaar in de jury van de Feature-Length Competition, terwijl in de Brakke Grond de expositie *My Name is Jørgen Leth* een overzicht geeft van zijn oeuvre. Van Visser (1966) is het resultaat te zien van het plan waarmee ze in 2010 de IDFA Scenario Workshop won: *C.K.*, over een boekhouder die een Amsterdams kunstenfonds voor miljoenen euro's bezwendelde.

het oog van de camera ontspint, terwijl een belangrijk deel van de strijd zich in het verborgene afspeelt. Het is aan de kijker dat spel te doorgronden. Dat geldt trouwens ook voor de handel, de politiek en de rest van de maatschappij.'

Leth was uitgenodigd voor de IDFA-panel-discussie over doping maar moet wegens zijn drukke jury-schema verstek laten gaan. 'Langs deze weg wil ik wel een schot voor de boeg geven', zegt Leth. 'De houding tegenover doping is symptomatisch voor een hypocriete samenleving, die vergeefs hunkert naar zuiverheid. Zo is het is belachelijk om Lance Armstrong uit de uitslagen te schrappen. Hoe je het wendt of keert: hij heeft die zeven Tour de Frances gewonnen. Je kunt er wel de voetnoot bij plaatsen dat hij die prestaties met illegale methodes heeft geleverd, net als z'n concurrenten overigens. Schandalig zoals met wielrenners wordt omgesprongen. In alle andere professionele sporten wordt ook gefraudeerd, maar deze beroepsgroep

is blijkbaar beroofd van hun fundamentele mensenrechten.'

IMPROVISATIE EN IDENTITEIT

Barbara Visser, net als Leth van meerdere markten thuis, vindt het inspirerend om te zien hoe de Deense regisseur met ogenschijnlijk volslagen verschillende disciplines jongleert.

'Een renaissancefiguur', noemt Leth zichzelf. 'Ik maak gedichten en films, maar het Deense publiek kent me vooral als Tour de France-commentator. Ooit ben ik begonnen als journalist, in de tijd dat Kopenhagen een hotspot voor de internationale jazzscene was. Thelonious Monk, Bud Powell, Dexter Gordon, Stan Getz, Ben Webster en Chet Baker – ik heb ze bewonderd, beluisterd en besproken. Daar is m'n hang naar improvisatie naar te herleiden. Lars von Trier, met wie ik tien jaar geleden *The Five Obstructions* maakte, is juist een *control freak*. Dat botst geweldig. Ik probeer zo veel mogelijk los te

laten en op het toeval te vertrouwen. Onze identiteit als kneedbare materie.'

Visser goochelt in haar werk ook met de betrekkelijkheid van identiteit. Zo speelde ze ooit zichzelf als fictief karakter in een Litouwse soapserie, publiceerde ze de monografie *Barbara Visser is er niet* en ontwierp ze een postzegel van een iconische Hollandse molen die nagmaakt is door Japanners. In *C.K.* komt het titelpersonage zelf niet in beeld. 'Behalve op een vage tijdschriftfoto met een zwart balkje voor z'n ogen', verheldert Visser, die in haar film wel foto's heeft opgenomen van mannen die op Clemens Kahmann lijken. De acteur Jacob Derwig spreekt teksten in die Visser Clemens in de mond heeft gelegd.

THAILAND EN HAÏTI

'Over Clemens' lot tasten we in het duister', aldus Visser. 'Vermoedelijk verblijft hij in Thailand, waar hij onlangs zwerfend op straat zou zijn gesignaleerd. Maar het is ook niet uitgesloten dat hij dood is, slachtoffer van

afpersing. Voor het wegsluizen van al dat geld heeft hij zich ingelaten met Oost-Europese handlangers. In zijn naïviteit moet hij die hebben vertrouwd, maar dat slag zakenmensen loert puur op eigengewin en gaat over lijken.' 'Mijn volgende reis gaat ook naar het Verre Oosten', vertelt Leth. 'Met m'n zoon Asger ga ik in Vietnam filmen. Normaal verblijf ik in de wintermaanden op Haïti, maar tijdens de aardbeving tweeënhalf jaar geleden is m'n huis weggevaagd. We hebben alleen onze laptops kunnen redden. En ons leven. Die schokkende gebeurtenis heeft me zwaar getraumatiseerd, wat de therapeutische dichtbundel *Starting from Scratch* heeft opgeleverd.'

Paul van de Graaf

My Name is Jørgen Leth - samengesteld door Michael Touber. Dagelijks t/m zondag 25, vanaf 10:00 uur, Brakke Grond Tuinzaal
C.K. - Barbara Visser. Zo 18, 15:15 uur, Tuschinski 6; do 22, 19:45 uur, Tuschinski 6